

A kis kétmotoros félig volt, amikor Glasgowból felszálltak: hazatérő szigetlakók,¹ meg néhány előszezoní hétvégéző túrabakancsban és hátzissákkal. Majdnem egy órányit közvetlenül a felhők változatos domborulatai fölött repültek. Aztán le-

6 Julian Barnes

PARTTALAN

EMLÉKEK

reszkedőben megjelent alattuk a sziget csipkézett szegélye.

Mindig szerette ezt a pillanatot. A szigetfok orma, a Nemes-part hosszú atlanti sávja, a nagy fehér faház, melyre szertar-

tásosan ráberregtek, aztán egy lassú fordulat az Apály-sziget kis púpja fölött, és az utolsó szakasz a Nagy-part csillogó sávja felé. A nyári hónapokban ilyenkor szokta némelyik idelátogató – talán, hogy imponálja a barátjának – túlkibálni a légcavarok zaját: „A világ egyetlen fövényes reptere menetrendszerű járatoknak!” Az évek múlásával még eziránt is elnéző lett. Betudta az érkezési szokások egyikének.

A gép ledöccent a kagylós fövényre, és a szárnymerevítők között permet szállt fel, ahogy a sekély tócsákon átrobogott. Aztán az állomásépület mellé kanyarodott, ők pedig kisvártatva lelépkedtek a rogyant fémhágcsón a partra. Egy pótkocsis traktor állt oldalt, hogy a poggyászt egy tizenvalahány méterre lévő nyirkos betonlaphoz vigye, amely forgatókorongként szolgált. Az övek két bőrdönből állt. Ők, övek: tudta, hogy meg kell szoknia az egyes szám első személy használatát. Ideje magánosítani a nyelvtanát.

Calum várt rá, és átnézett a válla fölött a mögötte érkező többi utast fűrkészve. Ugyanaz a vékony, őszhajú alak zöld viharkabátban, aki minden évben kijött eléjük. Calum, hűen önmagához, nem kérdezett. Várt. Már vagy húsz éve ismerték egymást egyfajta meghitt mértéktartással. Most ennek szokásos rendje-módja, és mindaz, ami benne foglaltatott, megszakadt.

Miközben a furgon az egysávos utat rózta udvariasan le-lehúzódván a szembejövők elől, elmondta Calumnak a történetet, melyet már fárasztóan sokszor elismételt. A szédüléseket, a hirtelen legyengülést, a vérvételeket, a vizsgálatokat, a kórházat, a még több kórházat, az elfekvőt. Az egész folyamatot, a megállíthatatlanságát, a csapások könnyörtelen egymásutánját. Könnyek nélkül mondta el, semleges hangon, mintha valaki mással történt volna meg. Másképp képtelen volt erre. A sötét kőből épült házhoz érve Calum behúzta a keziféket. „Nyugodjék lelke békében!” – mondta csendesen, és bevitte az utazótáskát.

Amikor először jöttek a szigetre még nem voltak házasok. A párja jegygyűrűt húzott, engedve – a minnek? – annak, amit a helyiek erkölcsiségéről feltételeztek. Ettől egyszerre érezték magukat felsőbbrendűnek és álszentnek. Calum és Flora

házának kiadó szobája fehérre volt meszelve, ablakaiból a füves parti síkon át a Mártír-hegy sziklás ormára lehetett látni. Első éjszakájukon rájöttek, hogy ágyuk harsányan tiltakozik minden nagyobb, az utódnemzéshez nem okvetlen szükséges mozdulat ellen. Nevetségesen korlátozva érezték magukat. Sziget-szex, így emlegették egymás testébe kuncogva.

Új távcsövet vett kifejezetten erre az utazásra. A sziget belsejében pacsirták, kenderikék, hantmadarak, barázdabillegetők voltak. A partvidéken lilék és pipiskék. De leginkább a tengeri madarakat szerette: kormoránokat, szulákat, üstökös kárókatonákat, sirályhojszákat. Sok bábész órát töltött fenéig befröcskölten a kiálló sziklákon, zuhanórepülésükre és szabad szárnyalásukra fokuszálva hüvelyk- és középsőujjával. A sirályhojszák voltak a kedvencei. A madár, mely egész életét a tengeren tölti, csak költeni jön be a szárazföldre. Akkor egy tojást rak, felneveli a fiókát, majd visszatér a vízhez, és kedvére ejtőzik a hullámokba, vagy siklik fölöttük a légárammal.

A párja a madaraknál jobban szerette a virágokat: istácot, kakascímert, koronafürtöt, nőszirmot. Volt egy olyan is – jutott eszébe –, aminek gyíkfű volt a neve. Ezeknél tovább nem terjed a tudása és az emlékezete. A párja soha egyetlen szál virágot nem szedett, sem itt, sem másutt. Leszakítani egyet, az siettetni a halálát, szokta volt mondani. Ki nem állhatta a vázákat. A kórházban a többi beteg azt hitte, figyelmetlenek a látogatói, és megpróbálta neki adni a maga többletcsokrát. Ez mindaddig így ment, amíg külön szobát nem kapott.

Abban az első évben Calum megmutatta nekik a szigetet. Egy délután, azon a parton, ahol borotvakagylókat szeretett szedni, elfordult tőlük, és mintha a tengerhez intézné szavait, így szólt:

– Az én nagyszüleim egyszerű bejelentéssel lettek házások. Régen elég volt megegyezni és bejelenteni. Holdtöltekor, dagály idején volt szokás egybekelni, hogy szerencsés legyen a frigy. Azután kellett egy durva matrac a fészter padlójára. Az első éjszakára. Avégett, hogy alázatban kezdjék a házasságot.

– Ez búbajos! – mondta a párja. Ő azonban neheztelésnek érezte. Az angol kimértségük, az önhihtségük, a néma hazugságuk miatt.

A második évben néhány héttel az után tértek vissza, hogy összeházasodtak. Mindenkinek el akarták mondani, akivel találkoztak, de épp itt nem tehették. Talán jót is tett nekik, hogy a boldogságtól mámorosan hallgatásra kényszerültek. Talán a maguk módján így kezdték alázatban a házasságot.

Ő, mindamellet, úgy érezte, hogy Calum és Flora kimondatlanul is rájöttek. Nem volt nehéz, látva az új ruháikat és a mosolygásaikat. Az első este Calum egy címkétlen palackból töltött whiskyt nekik. Sok ilyen palackja volt. A szigeten több whiskyt ittak, mint amennyit eladtak, annyi bizonyos.

Flora az egyik fiókból elővett egy szvettert, amely a nagyapjáé volt. A konyhaasztalra tette, és a tenyerével kisimította.

– Régen – magyarázta – a szigetek asszonyai sokatmondó lélekmelegítőket kötöttek. Ennek a mintázata azt mutatja, hogy a nagyapám az Erik-szigetről származik, a díszítése pedig halászatról és hitről, tengerről és bátorságról tanúskodik. Ez a sor kanyargó vonal az egyik vállánál – itt, nézzék csak! – a házasság megpróbáltatásaira utal. Szó szerint frigyvonalak.

Megpróbáltatások. Mint minden új házaspár, magabiztosságot mutatva összenéztek, hogy náluk nem lesznek halálkanyarok, legalábbis nem olyanok, mint a szüleiknél voltak, vagy a barátaiknál, akik már elkövették a szokásos ostoba és előrelátható hibákat. Ők mások lesznek, mások mindenkinél, aki valaha házasságot kötött.

– A gombokról is beszélj nekik, Flora – mondta Calum.

A mintázat azt mutatta, melyik szigetről jött a ruhadarab tulajdonosa; a gombok, hogy pontosan melyik családból származik. Mintha a saját QR-kódjában járkálna az ember, gondolta.

Néhány nap múlva így szólt Calumhoz:

– Bár ma is mindenki ilyen szvettert viselne.

Mivel nem volt hagyománytudata, tetszett neki, ha másoknak láthatóan van.

– Nagyon hasznos volt – válaszolta Calum. Sok vízbe fúltat csak a kabátjáról lehetett felismerni. Meg a gombokról. Hogy ki volt az illető.

– Erre nem is gondoltam.

– Semmi oka rá. Honnan tudná? Miért gondolná?

Voltak pillanatok, amikor úgy érezte, sosem járt ennél távolibb helyen. A sziget lakói történetesen ugyanazt a nyelvet beszélik, mint ő, de ez csak valami különös földrajzi egybeesés.

Calum és Flora úgy bántak vele, ahogyan gondolta, hogy most banni fognak: tapintatosan és figyelmesen, amit ő korábban, ostobán és angol módra, tiszteletteljesnek vélt. Nem lesték minden rezdülését, nem borították el az együttérzésükkel. De vállon érintették, elégették a tárgyért, szóltak az időjárásról.

Flora minden reggel betekert neki egy szendvicset zsírpapírba, és adott mellé egy darab sajtot, meg egy almát. A füves parti síkon át a Mártír-hegyre ment. Felmászott a tetejére, ahonnan belátta a szigetet és tagolt partvonalát, és egyedül érezhette magát. Aztán távcsővel a kézben lement a parti sziklához és a tenger madaraihoz. Calum egyszer elmondta neki, hogy voltak szigetek, ahol emberöltőkkel korábban a sirályhojszákból készítettek mécsolajat. Különös, hogy ezt a részletet majd két évtizeden át elhallgatta a hölgyvendége előtt. Az év többi részében eszébe sem jutott. Aztán amikor itt voltak, így szólt magában: nem szabad elmondanom neki, hogy mit tettek a sirályhojszákkal.

Azon a nyáron, amelyen a neje majdnem elhagyta, vagy fordítva – ennyi idő távolából nehéz megmondani –, elment Calummal kagylót szedni. A neje otthagya őket a foglalatosságukkal, és inkább a nedves, kanyargós partot járta, melyről épp visszahúzódott a tenger. Ott, ahol a kavicsok alig voltak nagyobbak a homokszemcséknél, színes üvegdarabkákra szeretett vadászni; töredékekre, melyeket idővel gömbölyűre és simára csiszolt a tenger. Tekintéssel évekig követte görnyedő alakját, kíváncsi hajlongását, ahogy felvesz, visszaejt, vagy betesz egyet a bal tenyerébe.

Calum elmagyarázta, hogy kis mélyedéseket kell keresni a homokban, sőt önteni beléjük, és megvárni, míg a borotvakagyló néhány centire kibújik rejtekeiből. Az éles kagylóhéjak ellen sütőkesztyűt viselt a bal kezén. Gyorsan kell megfogni és kirántani, mielőtt ismét eltűnne.

Calum hozzáértése ellenére, többnyire semmi nem történt, és mehettek a következő süppedésig. A szeme sarkából látta, ahogy a neje hátal neki, önelégülten távolodik tőle a parton. Miközben újabb adag sót adott Calumnak, kesztyűs tenyerét látva, ez a férfi a férfihoz megjegyzés hagyta el száját:

– Kicsit, mint a házasság, nemde?

– Hogy érti ezt? – húzta össze Calum a szemöldökét.

– Hát, várni, hogy felbukkan valami a homokból. Aztán kiderül, hogy nincs ott semmi, vagy valami olyan van, ami megvágja a kezed, ha nem vagy fenemód óvatos.

Ostoba dolog volt ezt mondani. Ostoba, mert valójában nem ezt gondolta, és még ostobább, mert pökhendi volt. Calum hallgatása arra vallott, hogy sértőnek érzi az ilyen beszédet magára, Florára, és általában a sziget lakóira nézve.

Mindennap sétált, és mindennap eláztatta a csendes eső. Megette az át- nedvesedett szendvicset, és nézte a tengerre alábukó sirályhojzákat. Kiment a Napos-fokra, és lenézett a lapos sziklákra, ahol a fókák szoktak gyülekezni. Az egyik évben látták, ahogy egy kutya egészen odáig kiúszik a partról, elkergeti a fókákat, aztán fel-alá járkál a sziklákon, mint az új tulajdonos. Az idén nem jött kutya.

A magaslat szédítő oldala egy valószínűtlen golfpálya része volt, amelyen soha egyetlen golfozót nem láttak az évek során. Volt rajta egy karókkal körberített, kis rész menedékkül a tehének ellen. Egyszer egészen közelről rájuk rontott egy ökröcsorda, halálosan megrémítve a nejét. Ő megállt egyhelyben, és vadul integetve üvöltözni kezdett – hirtelen támadt ötletből az általa leginkább utált politikusok nevét. Valahogy meg sem lepődött azon, hogy ettől megnyugodtak az állatok. Az idén nem látott ökröket, és hiányoztak neki. Feltételezte, hogy rég a vágóhídra kerültek.

Emlékezett egy gazdára a Vízi-szigeten, aki beavatta őket a lustavetés módszerébe. Gyeptéglákat hasítasz, és a füves oldalukkal lefele betakarod velük a földre terített krumplit. Ennyi. A többit elvégzi az idő, az eső és a nap melege.

10 Lustavetés, nevette ki a neje a gondolatát olvasva, majd ki is mondta, amiért így képzei a kertészkedést. Úgy csillogott a szeme, mint a nedves üvegdarabkák, melyeket a tenyerébe szokott gyűjteni.

Az utolsó reggel Calum visszavitte a Nagy-partra a furgonnal. A politikusok új leszállópályát ígértek, amely modern gépeket is tud fogadni. Az elérhető támogatások miatti intelmek mellett a turizmus fejlesztése és a sziget megújítása is szóba került. Calum hallani sem akart ezekről. Ahogy ő sem. Tudta, hogy neki akkor kell ez a sziget, ha a lehető legkevesebbet változik. Többet nem jön ide, ha sugárhajtású gépek landolnak széles aszfaltcsíkon.

Feladta az utazótáskáját a pultnál, és kimentek a teraszra. A mellvédre támaszkodva Calum rágyújtott egy cigarettára. Nézték a nedves, hepehupás fővenypartot. Alacsonyan terpeszkedtek a felhők, a szélzsák petyhüdten csüngött.

– Ez a magáé – mondta Calum, fél tucat képeslapot téve a kezébe. Az imént vehette őket a büfében. Fotók a szigetről, a fővenysávról, a parti síkságról, és az egyik a gépről, mely arra várt, hogy elvigye.

– De...

– Szüksége lesz emlékre.

Néhány perc múlva a kis kétmotoros felszállt, egyenesen az Apály-sziget és a nyílt tenger felé. Nem tudott búcsúpillantást vetni a szigetre. A felhők burkában frigyvonalakra gondolt, gombokra, borotvakagylókra, szigetszexre, hiányolt ökrökre és olajjá lett sirályhozsákra, és végül kicsordult a könnye. Calum tudta, hogy nem fog visszajönni. De nem emiatt könnyezett, nem önmaga, még csak nem is a neje, vagy az emlékeik miatt. Az ostobasága miatt könnyezett. Meg az önteltsége miatt. Azt hitte, képes lesz visszaidézni és elkezdeni lezárni egy korszakot. Azt hitte, enyhíthető a gyász, vagy ha nem, legalább meggyorsítható, siettethető egy kicsit, ha visszatér oda, ahol boldogok voltak. De nem ő irányítja a gyászt. A gyász irányítja őt. Úgy érezte, sok mást is megtanít neki az előtte álló hónapokban és években. Ez csak az első közülük.

(Fordította: Szilágyi Mihály)

Julian Barnes angol író, műfordító és esszéista. Booker-, E. M. Forster-, Shakespeare-, és osztrák állami Európa-díjas, a francia irodalmi lovagkereszt kítüntetettje.

*A történet helyszíne Barra, a Skóciához tartozó Külső-Hebridák szigetcsoport második legdélebbi tagja. A könnyebb olvashatóság érdekében a gael nyelvű helyneveket fordításban közöljük. Ezek, az említés sorrendjében: Traigh Eais [Nemes-part], Orosay [Apály-sziget], Traigh Mhor [Nagy-part], Beinn Mhartaing [Mártír-hegy], Eriksay [Erik-sziget], Ceann Ghrein [Napos-fok], Vatersay [Vízi-sziget].